

УДК 341.485:355.01(470+571:477)
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2024-2-8>

ОЗНАКИ ГЕНОЦИДУ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ ХХІ СТ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Боровик Андрій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
віцепрезидент з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
aborovychok@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1834-404X

Мазепа Дмитро Ярославович,
здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії)
Науково-дослідний інститут публічного права

У цій статті *поставлено за мету* дослідження ознак злочинів геноциду в російсько-українській війні ХХІ ст.

Для досягнення задекларованої мети й отримання належних результатів дослідження **використано таку сукупність методів**: порівняльно-правовий метод, логіко-юридичний метод, історико-правовий метод, нормативно-догматичний метод та ін. **Результати та висновки такої діяльності**. Геноцид – це воєнний злочин проти членів певної національної, етнічної, расової чи релігійної групи з умисною метою повного чи часткового її знищення та має спрямованість на ліквідацію культури й національної ідентичності групи людей. Міжнародне гуманітарне право передбачає кримінальну відповідальність за злочини геноциду – на рівні міжнародного правосуддя розглядаються справи щодо геноциду стосовно вищого військово-політичного керівництва держави, в інших випадках розслідування злочинів геноциду здійснюється на національному рівні. Міжнародно-правовий механізм запобігання воєнним злочинам передбачає, що у випадку, якщо певні діяння вказують на те, що може бути вчинено злочин геноциду, то суб'єкти міжнародних відносин зобов'язанні вжити всіх можливих заходів щодо цього попередження. Дії РФ під час російсько-української війни мають ознаки геноциду: публічні заклики до знищення українців як представників «нації, якої не існує»; цілеспрямовані обстріли критичної цивільної інфраструктури, переслідування та знищення проукраїнських громадян; фізичне знищення українців, зокрема масове здійснення тортур і страт українських військовополонених і цивільних, обстріли житлових будинків, повторні удари ракетами та безпілотниками під час рятувальних операцій; вжиття заходів щодо зміни національної ідентичності українських дітей; знищення та пограбування об'єктів культурної спадщини; відмова В доступі до гуманітарної допомоги та ін. Визнання Українською державою та рядом інших держав на офіційному рівні дій Росії проти України як геноциду демонструє готовність допомагати в документуванні та розгляді фактів геноциду, сприяє створенню спеціальних комісій та органів правосуддя, які розслідують і розглядають злочини геноциду, та зумовлює політичний тиск і вжиття дипломатичних заходів щодо РФ, яка вчиняє акти геноциду, та вжиття заходів щодо його попередження.

Ключові слова: геноцид, воєнні злочини, концепція злочину геноциду.

SIGNS OF GENOCIDE IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR OF THE XXI CENTURY. CRIMINAL-LEGAL ASPECT

Borovyk Andrii Volodymyrovych,
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Vice President for Scientific Work
Research Institute of Public Law
aborovychok@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1834-404X

Mazepa Dmytro Yaroslavovych,
holder of educational and scientific level (doctor of philosophy)
Research Institute of Public Law

The aim of this article is to investigate the signs of crimes of genocide in the Russian-Ukrainian war of the 21st century.

In order to achieve the declared goal and obtain proper research results, the following set of methods was used: comparative-legal method, logical-legal method, historical-legal method, normative-dogmatic method, etc. Results and conclusions of such activities. Genocide is a war crime against members of a certain national, ethnic, racial or religious group with the deliberate aim of its complete or partial destruction and is aimed at eliminating the culture and national identity of a group of people. International humanitarian law provides for criminal responsibility for crimes of genocide – at the level of international justice, genocide cases are considered against the highest military and political leadership of the state, in other cases, the investigation of crimes of genocide is carried out at the national level. The international legal mechanism for the prevention of war crimes provides that if certain actions indicate that the crime of genocide may be committed, then the subjects of international relations are obliged to take all possible measures regarding this warning. The actions of the Russian Federation during the Russo-Ukrainian war have signs of genocide: public calls for the destruction of Ukrainians, as representatives of “a nation that does not exist”; targeted shelling of critical civilian infrastructure, persecution and destruction of pro-Ukrainian citizens; physical destruction of Ukrainians, in particular, mass torture and execution of Ukrainian prisoners of war and civilians, shelling of residential buildings, repeated strikes by missiles and drones during rescue operations; taking measures to change the national identity of Ukrainian children; destruction and looting of cultural heritage objects; denial of access to humanitarian aid, etc. The recognition by the Ukrainian state and a number of other states at the official level of Russia’s actions against Ukraine as genocide demonstrates their readiness to help in documenting and examining the facts of genocide, promotes the creation of special commissions and justice bodies that investigate and consider crimes of genocide, and causes political pressure and diplomatic measures to in relation to the Russian Federation, which commits acts of genocide and taking measures to prevent it.

Key words: genocide, war crimes, the concept of the crime of genocide.

Вступ. Геноцид як політично-військове явище був відомий з давніх часів людської цивілізації, зокрема, історичні джерела й археологічні дослідження підтверджують випадки систематичних знищень етнічних, національних або релігійних груп за політичними мотивами або у воєнних конфліктах (наприклад, факти геноциду відмічаються і в період Стародавнього Світу, колоніальної епохи, Другої світової війни, у сучасних конфліктах, Голодомори України в 1921–1923, 1932–1933 та 1946–1947 рр. та ін.). Тимчасова окупація РФ АРК та частини Донецької і Луганської обл. у 2014 р. та повномасштабне вторгнення РФ у 2022 р. є грубим порушенням норм і принципів міжнародного та національного українського права, яке посягає на відносини миру, національну та міжнародну безпеку, і, на наше глибоке переконання, мають ознаки геноциду. Дослідження питання міжнародної відповідальності за геноцид має велике значення, оскільки це дає змогу розробляти ефективні стратегії та механізми для запобігання геноциду, забезпечити правосуддя для жертв геноциду, покарання винних у геноциді осіб, сприяє розвитку міжнародного права у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права.

Аналіз останніх досліджень. Серед актуальних досліджень геноциду можна виділити праці таких науковців, як А. В. Багінський (Багінський, 2023), В. Галунько (Галунько, 2021), В. Зеленчук (Зеленчук, 2023), М. Іліки (Іліки, 2022), О. В. Краснікова (Краснікова, 2023), В. В. Лініченко (Лініченко, 2023), А. Редзюк (Редзюк, 2018), О. Шкута (Шкута, 2020) та ін.

Мета статті полягає в дослідженні ознак злочинів геноциду в російсько-українській війні XXI ст.

Для досягнення задекларованої мети й отримання належних результатів дослідження використано таку сукупність методів: порівняльно-правовий метод, логіко-юридичний метод, історико-правовий метод, нормативно-догматичний метод та ін.

1. Поняття, сутність і факти геноциду

Концепція злочину геноциду була впроваджена Р. Лемкіним як відповідь на злочини проти єврейського народу під час Другої світової війни та визнавала злочин геноциду як систематичне знищення національних, етнічних, расових і релігійних груп, що становить значну загрозу міжнародному порядку та безпеці (Редзюк, 2018). Концепція злочину геноциду Р. Лемкініма не знайшла свого відображення в післявоєнний період у відповідних міжнародних нормативно-правових актах, зокрема у статуті Нюрнберзького трибуналу (1945 р.).

Генеральною Асамблеєю ООН 09.12.1948 було прийнято Конвенцію про запобігання злочину геноциду і покарання за нього (далі – Конвенція). Зокрема, ст. II Конвенції визначає геноцидом «дії, вчинені з наміром знищити, цілком чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: а) убивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; с) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її; d) міри, розраховані на запобігання дітородіння в середовищі такої групи; e) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу» (ГА ООН, 1946). Відповідно до положень Конвенції карними визнаються такі діяння, як геноцид, замах на здійснення геноциду, співучасть у геноциді, публічне і пряме підбурювання до здійснення геноциду, змова з метою здійснення геноциду (ГА ООН, 1946). Враховуючи зауважені вище визначення геноциду, можна зробити висновок, що геноцид спрямований проти членів певної національної, етнічної, расової чи релігійної групи з умисною метою повного чи часткового її знищення та має спрямованість на ліквідацію культури і національної ідентичності групи людей (New Lines Institute, 2022: 134). Геноцид належить до воєнних злочинів, хоча не завжди вчиняється під час воєнних дій чи збройного протистояння.

Міжнародне гуманітарне право передбачає кримінальну відповідальність за злочини геноциду – на рівні міжнародного правосуддя розглядаються справи щодо геноциду стосовно вищого військово-політичного керівництва держави, в інших випадках розслідування злочинів геноциду здійснюється на національному рівні. Так, у США, Канаді, Великій Британії, Австралії, Ізраїлі, Франції, Україні й інших країнах на рівні національного законодавства геноцид визнається, як злочин (Halunko, Shkuta, Predmestnikov, Petrenko, Holenko, 2021: 76). Наприклад, Кримінальний кодекс України у ст. 442 «Геноцид» визнає геноцидом «діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу» (Верховна Рада України, 2021).

Міжнародно-правовий механізм запобігання воєнним злочинам передбачає, що у випадку, якщо певні діяння вказують на те, що може бути вчинено злочин геноциду, то суб'єкти міжнародних відносин зобов'язані вжити всіх можливих заходів щодо цього попередження (наприклад, здійснити економічний і політичний тиск на державу, застосувати економічні санкції, використовувати дипломатичні заходи впливу тощо).

У сучасній світовій історії відповідними органами міжнародного правосуддя було визнано геноцид у таких країнах, як:

1. Руанда, 1994 р., конфлікт між етнічними групами Хуту та Тутсі: Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди (створений Резолюцією Ради Безпеки ООН № 955 від 08.11.1994) визнав події у Руанді в 1994 р. як геноцид, оскільки було встановлено факт систематичного й організованого знищення представників Тутсі громадянами Руанди як на території країни, так і поза її межами в період 01.01.1994 – 31.12.1994 (загалом, за різними даними, загинуло від 300 до 800 тис. представників Тутсі). Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди – це перший міжнародний трибунал, який розглядав справи щодо геноциду й інших воєнних злочинів стосовно їх організаторів, а також здійснив трактування поняття геноциду, визначеного в міжнародному гуманітарному праві, створив судовий прецедент щодо притягнення до відповідальності пропагандистів і власників медіа за публічне і пряме підбурювання до здійснення геноциду (наприклад, такого медіа, як Radio Télévision Libre des Mille Collines).

2. Боснія і Герцеговина, 1992–1995 рр., Боснійська війна: Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії (Резолюція Ради Безпеки ООН № 827 від 25.05.1993) визнав страту боснійськими сербами понад 8 тис. мусульман у липні 1995 р. на території Сребрениці геноцидом. У рішенні суд визначив, що геноцид чинився тільки на обмеженій території Сребрениці, а Сербія (як пра-

вонаступниця Югославії) обвинувачується в тому, що не достатньо вжила заходів щодо запобігання геноциду стосовно боснійських мусульман, тому зобов'язана виплатити компенсацію Боснії і видати суду обвинувачуваних (Радіо Свобода, 2007).

3. Камбоджія, 1975–1979 рр., період правління Червоного Кхмерського режиму: Тимчасовий трибунал ООН для Камбоджі (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia) визнав злочин геноциду керівництва кхмерського режиму стосовно 20 тис. етнічних в'єтнамців і 100–500 тис. мусульман (загалом загинуло 1,5–2 млн жителів Камбоджі).

4. Судан, 2003–2006 рр., міжетнічний конфлікт і протистояння між центральним урядом, неформальними проурядовими арабськими збройними угрупованнями «Джанджавід» та повстанськими угрупованнями місцевого негроїдного населення в суданському регіоні Дафур. Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС) звинуватив колишнього президента Судану Омара аль-Башира в організації геноциду і Дафурі, унаслідок чого загинуло 300 тис. представників етнічних меншин масаліт, фур і загава. Слід зауважити, що розгляд справи щодо визнання геноциду в Судані наразі ще триває.

2. Прояви геноциду під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України

У квітні 2022 року Верховна Рада України прийняла постанову «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні», у якій зауважила, що Росія «визнає дії, вчинені Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу» (Іліки, 2022). У зв'язку із прийняттям постанови Верховна Рада визнала за потрібне звернення до міжнародних організацій (ООН, Європейського Парламенту, ЄС, ОБСЄ, НАТО), урядів і парламентів іноземних держав щодо визнання дій РФ під час російсько-української війни геноцидом Українського народу.

Уперше дії Росії проти України як геноцид було визнано навесні 2022 р. парламентами Латвії, Естонії, Литви, Ірландії та Чехії. Визнання іноземними державами геноциду РФ проти української нації не мають юридичної сили, проте відіграють певну роль, оскільки:

- є демонстрацією готовності допомагати в документуванні та розгляді фактів геноциду;

- сприяють створенню спеціальних комісій та органів правосуддя, які розслідують і розглядають злочини геноциду (наприклад, саме такі політичні рішення свого часу зумовили створення спеціальних міжнародних трибуналів щодо розгляду злочинів у Руанді та Югославії);

- зумовлюють політичний тиск і вжиття дипломатичних заходів стосовно РФ, яка вчиняє акти геноциду, та вжиття заходів щодо його попередження.

У березні 2022 р. Карім Хан, прокурор Міжнародного кримінального суду, заявив, що МКС розпочинає розслідування воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду, починаючи з 21.11.2013. А вже у квітні 2022 р. члени спільної групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні (JIT) підписали угоду щодо розслідування злочинів геноциду в умовах російсько-української війни, що дасть змогу учасникам обмінюватися оперативною інформацією та залучити до розслідування міжнародних експертів з метою встановлення факта, чи мають воєнні злочини ознаки геноциду. Доказова база формується відповідно до міжнародних стандартів, у т. ч. із залученням громадськості (наприклад, Коаліції «Україна. П'ята ранку»), проте значна частина доказів поки що не отримана у зв'язку з відсутністю доказової інформації з тимчасово окупованих українських територій.

Проблема визнання дій Росії проти України актами геноциду полягає в необхідності доведення, що такі дії спрямовані на знищення української нації, тому для доведення наміру геноциду потрібно забезпечити такі докази:

– доведення наміру знищити відповідну групу, визначену в Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання (1949 р.), зокрема, наміру знищити українську націю («нація – спільність людей, об'єднаних, незалежно від їхнього етнічного походження, політичними інтересами, усвідомленням своєї спільності на певній території (землі) з певною державною організацією (суверенітетом), єдиним громадянством, юридичними правами й обов'язками» (Енциклопедія сучасної України, 2022);

– якщо геноцид спрямовано на знищення частин групи, то доведенню підлягає намір знищити таку частину, яка є достатньо значною, щоб її знищення вплинуло на групу загалом;

– свідчення про намір щодо геноциду можуть виявлятися із зізнання злочинців, загального плану їх дій, системності та послідовних діянь військово-політичного керівництва РФ, політики та ін.

Складність доведення наміру застосувати геноцид полягає в тому, що докази щодо наміру вищого військово-політичного керівництва Росії знищити частково або повністю українську націю повинні бути беззастережними.

Ознаки геноциду в діях Росії проти України під час російсько-української війни:

1. Публічні заклики до знищення українців як представників «нації, якої не існує», до демілітаризації та денаціфікації України, розміщення в російських медіа закликів вчинення геноциду проти українського народу: наприклад, депутат держдуми РФ О. Журавльов заявив, що для денаціфікації України потрібно знищити 2 млн українців, а депутат О. Матвейчев – що потрібно загалом ліквідувати такі поняття, як «українці» та «Україна» (Верховна Рада України, 2022).

2. Цілеспрямовані обстріли критичної цивільної інфраструктури (медичних закладів, закладів освіти, систем електро-, водо-

та тепlopостачання, зв'язку, хабів гуманітарної допомоги тощо).

3. Переслідування та знищення проукраїнських громадян, активістів, учасників АТО та членів їх сімей, представників місцевого самоврядування та волонтерів на окупованих українських територіях.

4. Фізичне знищення українців, зокрема, масове здійснення тортур і страт українських військовополонених і цивільних, обстріли житлових будинків, повторні удари ракетами та безпілотниками під час рятувальних операцій.

5. Вжиття заходів щодо зміни національної ідентичності українських дітей (зокрема, впровадження російської системи навчання на окупованих територіях, викрадення та депортація дітей на територію РФ, спрощення процедури визнання громадянства дітей, які досягли 14 років, і зміни громадянства та ін.).

4. Знищення та пограбування об'єктів культурної спадщини, вилучення з бібліотек українських книг, викрадення артефактів, які підтверджують давню історію українців.

5. Відмова в доступі до гуманітарної допомоги (ненадання з боку окупаційної влади допомоги жителям лівобережної Херсонщини після підриву Каховської ГЕС, розстріл цивільних під час спроб евакуації з окупованих територій і зони бойових дій, ненадання медичної допомоги військовим та цивільним полоненим, відмова у відкритті гуманітарних коридорів) та ін.

Враховуючи зауважене вище, погоджуємося з думкою М. Ілкі, що «метою воєнної агресії з боку Росії в Україні є системне й послідовне знищення українського народу, його самотності та позбавлення його права на самовизначення та самостійний розвиток» (Ілки, 2022).

Юридичну кваліфікацію дій Росії проти України під час російсько-української війни буде здійснено компетентним міжнародним судом (наприклад, Міжнародним судом ООН, Міжнародним кримінальним судом, спеціальним трибуналом, який може бути створений, і системою національних судів) після проведення відповідного розслідування (Радіо Свобода, 2023). Проте наразі міжнародні експерти здійснюють дослідження фактів воєнних злочинів і дають оцінку їх з погляду прояву геноциду (наприклад, New Lines Institute та Raoul Wallenberg Centre for Human Rights (Шкута, 2020).

Висновки. Геноцид – це воєнний злочин проти членів певної національної, етнічної, расової чи релігійної групи з умисною метою повного чи часткового її знищення та має спрямованість на ліквідацію культури й національної ідентичності групи людей. Міжнародне гуманітарне право передбачає кримінальну відповідальність за злочини геноциду – на рівні міжнародного правосуддя розглядаються справи щодо геноциду стосовно вищого військово-політичного керівництва держави, в інших випадках розслідування злочинів геноциду здійснюється на національному рівні. Міжнародно-правовий механізм запобігання воєнним злочинам

передбачає, що у випадку, якщо певні діяння вказують на те, що може бути вчинено злочин геноциду, суб'єкти міжнародних відносин зобов'язані вжити всіх можливих заходів щодо цього попередження. Дії РФ під час російсько-української війни мають ознаки геноциду: публічні заклики до знищення українців як представників «нації, якої не існує»; цілеспрямовані обстріли критичної цивільної інфраструктури, переслідування та знищення проукраїнських громадян; фізичне знищення українців, зокрема масове здійснення тортур і страт українських військовополонених і цивільних, обстріли житлових будинків, повторні удари ракетами та безпілотниками під час рятувальних операцій; вжиття заходів щодо зміни національної ідентичності українських дітей; знищення та пограбування об'єктів культурної спадщини; відмова в доступі до гуманітарної допомоги та ін. Визнання Українською державою та рядом інших держав на офіційному рівні дій Росії проти України як геноциду демонструє готовності допомагати в документуванні та розгляді фактів геноциду, сприяє створенню спеціальних комісій та органів правосуддя, які розслідують і розглядають злочини геноциду, та зумовлює політичний тиск і вжиття дипломатичних заходів стосовно РФ, яка вчиняє акти геноциду, і вжиття заходів щодо його попередження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багінський А. В., Лініченко В. В. Ознаки геноциду в російсько-українській війні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 2 (58), 2023. С. 29–39.
2. Зеленчук В. Геноцид українців: питання політики і міжнародного права. *Інститут масової інформації*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/genotsyd-ukrayintsiv-pytannya-polityky-i-mizhnarodnogo-prava-i56377> (дата звернення: 11.03.24).
3. Іліки М. Геноцид українського народу – злочин, що підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. *CHERNIVTSI LAW SCHOOL*. URL: <https://law.chnu.edu.ua/henotsyd-ukrainskoho-narodu-zlochyn-pidpadaie-pid-mks/> (дата звернення: 10.03.24).
4. Краснікова О. В. Ознаки геноциду українського народу під час сучасної війни України та Росії. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2023. С. 409–412.
5. Редзик А. Шлях Рафаеля Лемкіна до концепції геноциду. *Українське право*. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/shlyakh-rafaelya-lemkina-do-kontseptsiyi-genotsydu/> (дата звернення: 04.03.24).
6. Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього від 11.12.1946. *Генеральна Асамблея ООН*. URL: <https://21.helsinki.org.ua/index.php?id=1388824041> (дата звернення: 80.03.24).
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B4#w1_1 (дата звернення: 12.03.24).
8. Міжнародний суд у Гаазі виніс вирок у справі позову Боснії і Герцеговини проти Сербії. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/959952.html> (дата звернення: 08.03.24).
9. Нація. *Енциклопедія сучасної України*. URL: <https://esu.com.ua/article-71029> (дата звернення: 10.03.24).
10. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: постанову Верховної Ради України від 14.04.2022 № 2188-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> (дата звернення: 11.03.24).
11. Слідча група з воєнних злочинів в Україні буде розслідувати й злочин геноциду – ОГП. *Радіо Свобода*. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-jit-rozsliduvannia-zlochyn-henotsydu/32364080.html> (дата звернення: 15.03.24).

12. Шкута О. О. Загальнотеоретичні аспекти криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2021. № 49. С. 132–135. <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc49/30.pdf> (дата звернення: 04.03.24).

13. An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent. *New Lines Institute*. URL: <https://newlinesinstitute.org/rules-based-international-order/genocide/an-independent-legal-analysis-of-the-russian-federations-breaches-of-the-genocide-convention-in-ukraine-and-the-duty-to-prevent/> (дата звернення: 14.03.24).

14. Shkuta O.O. Crimes in the Military Sphere: Reasons and Conditions. *European Reforms Bulletin* № 2, 2020. P. 74–77. <http://dSPACE.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1845/1/74-77.pdf> (дата звернення: 12.03.24).

15. Halunko Vira, Shkuta Oleh, Predmestnikov Oleh, Petrenko Nataliia, Holenko Nina. (2021) International experience in assessing the effectiveness of law enforcement agencies in crime prevention *Cuestiones Políticas*. Vol. 39 № 68 (enero-junio 2021). P. 343–355. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35419/37520> (дата звернення: 11.03.24).

REFERENCES:

1. Bahinskyi, A.V., Linichenko, V.V. (2023). Oznaky henotsydu v rosiisko-ukrainskii viini [Signs of genocide in the Russian-Ukrainian war]. *Visnyk NTUU "KPI". Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. Issue 2 (58). P. 29–39 [in Ukrainian].
2. Zelenchuk, V. Henotsyd ukrayintsiv: pytannia polityky i mizhnarodnogo prava [Genocide of Ukrainians: issues of politics and international law]. *Instytut masovoi informatsii*. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/genotsyd-ukrayintsiv-pytannya-polityky-i-mizhnarodnogo-prava-i56377> [in Ukrainian].
3. Iliky, M. Henotsyd ukrainskoho narodu – zlochyn, shcho pidpadaie pid yurysdyktsiiu Mizhnarodnogo kryminalnoho sudu [Genocide of the Ukrainian people is a crime under the jurisdiction of the International Criminal Court]. *CHERNIVTSI LAW SCHOOL*. URL: <https://law.chnu.edu.ua/henotsyd-ukrainskoho-narodu-zlochyn-pidpadaie-pid-mks/> [in Ukrainian].
4. Krasnikova, O.V. (2023). Oznaky henotsydu ukrainskoho narodu pid chas suchasnoi viiny Ukrainy ta rosii [Signs of the genocide of the Ukrainian people during the modern war between Ukraine and Russia]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 5. P. 409–412 [in Ukrainian].
5. Redzik A. Shliakh Rafaelia Lemkina do kontseptsiyi henotsydu. [Raphael Lemkin's path to the concept of genocide] *Ukrainske pravo*. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/shlyakh-rafaelya-lemkina-do-kontseptsiyi-genotsydu/> [in Ukrainian].
6. Heneralna Asambleia OON (1946). Konventsiia pro zapobihannia zlochynu henotsydu i pokarannia za noho [Convention on the Prevention of the Crime of Genocide and its Punishment]. URL: <https://21.helsinki.org.ua/index.php?id=1388824041> [in Ukrainian].
7. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] vid 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%B4#w1_1 [in Ukrainian].
8. Mizhnarodnyi sud u Haazi vynis vyrok u spravi pozovu Bosnii i Hertsegovyny proty Serbii [Teh International Court of Justice in The Hague issued a verdict in the case of the claim of Bosnia and Herzegovina against]. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/959952.html> [in Ukrainian].
9. Natsiia [Nation]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. URL: <https://esu.com.ua/article-71029> [in Ukrainian].
10. Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro vchynennia Rosiiskoii Federatsiiei henotsydu v Ukraini" [On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Russian Federation's Perpetration of Genocide in Ukraine"]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. *Postanova vid 14.04.2022 № 2188-IX* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> [in Ukrainian].
11. Slidcha hrupa z voiennykh zlochyniv v Ukraini bude rozsliduvaty y zlochyn henotsydu – OHP [The investigative group on war crimes in Ukraine will also investigate

the crime of genocide – OGP]. Radio Svoboda. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-jit-rozsliduvannia-zlochyn-henotsydu/32364080> [in Ukrainian].

12. Shkuta, O.O. (2021). Zahalnoteoretychni aspekty kryminalistychnoi kharakterystyky kryminalnykh pravoporushen []. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurytsprudentsiia*. 2021. № 49. P. 132–135. <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc49/30.pdf> [in Ukrainian].

13. An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent. *New Lines Institute*. URL: <https://newlinesinstitute.org/rules-based-international-order/genocide/an-independent-legal-analysis-of-the-russian-federations-breaches-of-the-genocide-convention-in-ukraine-and-the-duty-to-prevent/> [in English].

14. Shkuta, O.O. (2020). Crimes in the Military Sphere: Reasons and Conditions. *European Reforms Bulletin*, № 2, pp. 74–77. <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1845/1/74-77.pdf> [in English].

15. Halunko Vira, Shkuta Oleh, Predmestnikov Oleh, Petrenko Nataliia, Holenko Nina (2021). International experience in assessing the effectiveness of law enforcement agencies in crime prevention. *Cuestiones Políticas*. Vol. 39 №68 (enero-junio 2021). P. 343–355. <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35419/37520> [in English].

Стаття надійшла до редакції 22.04.2024

The article was received 22 April 2024